

De klas als piste

De klas als piste

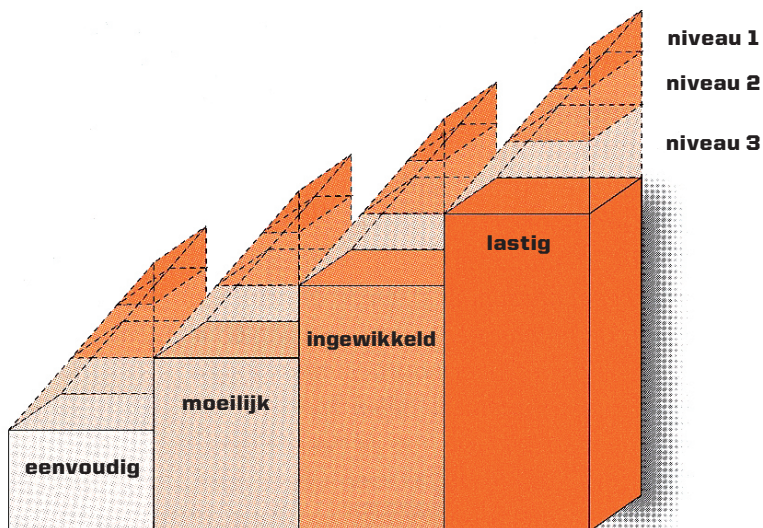
Het begeleiden van de lesgever en beweger als parallelproces

TEKST CHRIS HAZELEBACH

De wijze van begeleiden van een beginnende lesgever is niet alleen afhankelijk van de mogelijkheden van de (stage)begeleider en de lesgever, maar is vooral afhankelijk van de klas waar de lesgever aan lesgeeft. Vaak wordt in het begeleidingsproces de complexiteit van de leercontext vergeten. Het begeleiden van het leerproces van een beginnende lesgever zal bij een makkelijke klas op een andere wijze moeten gebeuren dan bij een moeilijke klas. De leercontext bepaalt in een hele grote mate wat er te leren valt. Dit leerprincipe zal bij gymnastiekleraren bekend zijn als ze nadenken over het begeleiden van het leerproces van een beginnende beweger. In dit artikel wordt het belang van de leercontext beschreven.

Een eenvoudig arrangement, bijvoorbeeld een lage kast, is voor een beginnende springer eenvoudiger om de wendsprong te leren dan over een hoge kast. Zo is het ook bij het leren lesgeven. Bij een makkelijke klas is het leren orde houden eenvoudiger te leren dan bij een lastige klas. De metafoor van de skipiste geeft voor het bewegen inzicht in dit leerprincipe. Je leert skiën op de blauwe piste, als dat lukt ga je naar de rode en de beste skiërs gaan vanaf de zwarte piste. Deze metafoor kan ook gebruik worden bij het begeleiden van het leren lesgeven. Een beginnende lesgever kan beter begeleid worden in een eenvoudige lesgeefcontext dan in een complexe lesgeefcontext. Het toepassen van dit leerprincipe bij het begeleiden van het bewegen en het lesgeven kan opgevat worden als een parallelproces. Het leerprincipe dat de lesgever toepast bij de kinderen wordt door de (stage)begeleider ook toegepast bij het begeleiden van de lesgever. Door dit parallelproces, waarbij gekeken wordt naar de pistekleur van de bewegings- of lesgeefcontext, is de kans groter dat de lesgever beter snapt welke lesgeefvaardigheden hij bij een bepaalde klas wel of niet kan leren.

Naast de metafoor van de skipiste kan bij het begeleiden van een beginnende lesgever ook gebruik gemaakt worden van de niveauiduidingen met betrekking tot de uitvoeringswijze. (zie Basisdocumenten voor bewegingsonderwijs). De bewegingsuitvoeringswijze kan net lukken (niveau 1), of efficiënt lukken (niveau 2) of experimenterend lukken (niveau 3). Deze drie niveaus zijn uitvoerbaar in alle bewegings- of lesgeefcontexten (pistes). Als de gymnastiekleraar bekend is met de niveauiduidingen bij de bewegingsuitvoering, dan kan dit leerprincipe ook gebruikt worden voor de niveauiduidingen bij het lesgeven. Er is dan een tweede parallelproces tussen leren bewegen en leren lesgeven. De volgende begeleidingsvraag kan

Bron: perspectieven op bewegen.

Een blauwe rode of zwarte piste?

dan aan de orde komen: Hoe wil jij als lesgever een niveau 1,2 of 3 beweging begeleiden en hoe wil jij als lesgever zelf begeleid worden? De (stage)begeleider zal eerst kunnen onderzoeken wat de pistekleur is van de klas en welk lesgeefniveau de lesgever heeft voordat er begeleiding op maat gegeven kan worden. Dit artikel gaat vooral over de lesgeefcontext waarin het begeleiden plaatsvindt en niet over de wijze van begeleiden.

Lesgeefpistes

Voor een skigebied is het makkelijk om de pistes in te delen van makkelijk naar moeilijk met de vier kleuren: groen, blauw, rood, zwart. Voor de context van het lesgeven is dat moeilijker. Zo zijn er verschillen tussen lesgeven aan kleuters en aan vwo-6, tussen een school in een dorp en een stad, tussen een kleine en een grote klas enzovoort. Er is voor het lesgeven geen eenduidig criterium waarop lesgeefcontexten ingedeeld kunnen worden. Toch weten docenten op een school snel wat een makkelijke of moeilijke klas is. Op een specifieke ochtend weet een leerkracht ook welke van de vier klassen makkelijk en welke moeilijk is. Voor een beginnende leerkracht (of stagestudent) is het goed te weten welke klas voor hem een blauwe piste is en welke een rode of een zwarte? Klopt de pistekleur van de klas van de beginnende leerkracht met het beeld van de (stage)begeleider? Dit kan een interessant onderwerp van een begeleidingsgesprek zijn; waarom vindt de lesgever deze klas een rode piste en de begeleider het een blauwe piste?

De duiding van de pistekleur per klas zegt iets over de lesgever. Als de lesgever het een blauwe piste vindt dan voelt die zich op zijn gemak en denkt hij dat het lesgeven wel zal lukken. Bij een rode piste zal de lesgever zich meer zorgen maken en zal hij meer gespannen aan het

lesgeven zijn. Een zwarte piste is voor de lesgever vaak een probleem, omdat er twijfel is of de les wel tot een goed einde zal komen. Een beginnende lesgever die het idee heeft dat alle klassen zwarte pistes zijn, zal op een hele andere manier begeleid moeten worden dan een beginnende lesgever die denkt dat hij op alleen blauwe pistes aan het lesgeven is.

De pistekleur van de klas kan globaal bepaald worden door een oordeel te geven over de mate waarop de klas voldoet aan de drie didactische vragen: hoe werken ze met elkaar samen (loopt 't), hoe goed zijn ze met bewegen (lukt 't) en hoe zijn ze gemotiveerd (leeft 't). Bij een blauwe pisteklas is het makkelijk de les te organiseren (loopt 't), zijn de kinderen vaardig om de activiteit goed uit te voeren (lukt 't) en zijn ze intern gemotiveerd om mee te doen aan de gymles. Bij een zwarte pisteklas is het lastig om kinderen zelfstandig te laten werken, zijn er veel kinderen die niet mee kunnen komen met de activiteit en die vooral extern gemotiveerd moeten worden om mee te doen.

Het is in een stagecontext gunstig als de lesgever zowel blauwe als rode pisteklassen krijgt, omdat op elke piste iets anders goed te leren is en de wijze van begeleiden ook verschilt. Als op een specifieke stageochtend geen voldoende blauwe pisteklassen zijn en alleen maar rode of zwarte pisteklassen, dan is het voor het begeleidingsproces beter als de lesgeefcontext wordt aangepast. De rode pisteklas kan een blauwe worden, als twee stagestudenten samen lesgeven, elk aan de helft van de klas. Of dat bij een zwarte pisteklas de begeleider mee lesgeeft en zorgt voor een veilig werkklimaat, waardoor de stagestudent zich niet meer druk hoeft te maken om de ordeproblemen en zich beter kan richten op het verbeteren van het bewegen.

Bovenstaande tekst heeft vooral tot doel de begeleider en de lesgever bewust te maken in welke context de begeleiding plaatsvindt en wat er in de begeleiding anders kan in een blauwe of rode pisteklas.

Lesgeefniveau

Bij een makkelijke klas, waarbij de les snel loopt, de activiteiten makkelijk lukken en de kinderen interne motivatie beleven (blauwe piste), kan de lesgever op drie niveaus lesgeven. De lesgever blijft bang dat er iets misgaat en neemt weinig initiatieven om het leerproces te verbeteren (niveau 1). De goede lesgever zal pogingen ondernemen om de voorbereide lesdoelen zo goed mogelijk te bereiken (niveau 2). De bijzondere lesgever gaat op zoek naar experimenten die vooraf nog niet bedacht waren en probeert samen met de kinderen nieuwe leerdoelen te vinden (niveau 3). De kans is groot dat de lesgever bij een blauwe piste klas zichzelf een niveau 2 lesgever vindt. Afhankelijk welk niveau de lesgever zichzelf geeft kan de begeleider een begeleidingsgesprek openen. Bij een blauwe pisteklas is het niet zo moeilijk om de les te laten lopen, lukken en leven, daarvoor hoeft je geen goede lesgever te zijn. De begeleidingsvraag kan dan zijn wat de lesgever heeft bijgedragen aan het verbeteren van het leerproces? Een vervolgvraag kan zijn wat de lesgever in deze klas dan wil gaan experimenteren om het hoogste niveau van lesgeven te onderzoeken. Voor het begeleiden van beginnende studenten is het voor de begeleider belangrijk om te weten welk beeld de beginnende lesgever van zich zelf heeft. Vindt hij zichzelf gewoon (niveau 1), goed (niveau 2) of grandioos (niveau 3). Op grond van zijn eigen beoordeling kan het gesprek plaatsvinden over welke competenties hij laat zien voor het eigen niveau, wat hij beter doet dan een niveau lager en wat hij nog wil doen om een niveau hoger te komen. Een beginnende lesgever die zichzelf vaak als niveau 1 beoor-

▼
Een compliment,
een aanwijzing of
een persoonlijke
leervraag?

deeld, zal waarschijnlijk bang zijn om fouten te maken en is vooral gericht op het voorkomen van mislukkingen. Een lesgever die zichzelf goed vindt wil vooral nog beter worden en is gericht op perfectie. Een lesgever die zichzelf niveau 3 durft te noemen (die zijn er niet veel) heeft het lef om zijn eigen fouten als leermogelijkheden te zien en durft te experimenteren. Afhankelijk van de piste en de niveauiduiding van de beginnende docent kan de begeleider in het begeleidingsgesprek op zoek gaan naar de juiste leerhulp voor deze lesgever.

Welke begeleidingshulp geven aan de lesgever?

Hierboven is reeds aangegeven dat het leren lesgeven op een zwarte piste niet gewenst is. Beter is het als een beginnende lesgever een mix heeft van blauwe en rode pisteklassen. Op een blauwe pisteklas kan de beginnende lesgever makkelijker een hoger niveau halen dan op een rode pisteklas. Het ervaren van deze verschillen tussen de klassen is een belangrijk aanknopingspunt om begeleiding te geven. Wat wil de beginnende lesgever op de blauwe piste verbeteren en wat op de rode? Beter worden als niveau 1 lesgever vraagt om andere vaardigheden, inzichten en houdingen dan op niveau 2. De leerdoelen om beter te leren lesgeven moeten afgestemd zijn op de specifieke pisteklas. Algemene leerdoelen voor een lesgever werken daarom niet. Belangrijk is dat de lesgever weet dat die bij een makkelijke klas andere zaken moet leren dan bij een moeilijke klas. In het algemeen telt bij het leren lesgeven dezelfde feedbackprincipes als bij het leren bewegen. Een niveau 1 beweg-/lesgever heeft het meest aan complimenten,

een niveau 2 beweg-/lesgever aan aanwijzingen en een niveau 3 beweg-/lesgever aan een persoonlijke leervraag. Het begeleiden van de lesgever is daarom een parallelproces met het begeleiden van de beweg, waarbij de lesgever en de beweg zelf vaak heel goed weten wat de volgende stap kan zijn. Daarvoor is wel een begeleider en lesgever nodig die zorgen voor een 'leerbare context/piste', in staat zijn niveauiduidingen te maken en bereid zijn om het gesprek aan te gaan met de lesgever en de beweg.

Zoals in het begin is aangegeven gaat dit artikel vooral over de begeleidingscontext en niet over de specifieke wijze van begeleiden. Op grond van bovenstaande tekst kan de begeleider zich de volgende vragen stellen:

- Welke soort complimenten aan de lesgever passen bij een blauwe piste klas en welke bij een rode piste klas?
- Welke soort aanwijzingen geef ik de lesgever als die voor een blauwe- of een rodepisteklas staat?
- Welke soort leervragen is interessant voor een niveau 1,2,3 lesgever?
- Wat kan ik doen als begeleider om van een rode pisteklas een blauwe pisteklas te maken?
- Welk beeld heeft de (stage)lesgever van de klas?
- Welk beeld heeft de (stage)lesgever over zijn eigen niveau?
- Hoe ziet de (stage)lesgever het parallelproces tussen leren bewegen en leren lesgeven?

Door de zoektocht naar antwoorden op deze vragen tijdens de stagebegeleiding ontwikkelt de lesgever zich zodanig dat hij weet welke uitdaging bij welke piste past en waar de uitdaging ligt voor het verder ontwikkelen van zijn lesgeven.

Literatuur

Berkel, M. van, et al (2007). *Perspectieven op bewegen*. Publicatiefonds t' Web.

Hazelebach, C. Een aangepaste sportspelmethode: Stappen springen schuiven. LO, 2007

Hazelebach, C. Welke aanwijzing werkt. T' Web 2007

Hazelebach, C. Coachen van een stagiaire. LO jan 2015 Mooij, C., van Berkel, M., Danes, H. et al. (2014). *Basisdocument bewegingsonderwijs voor het basisonderwijs*. Zeist: Jan Luiting Fonds.

Kernwoorden

stagebegeleiding, lesgeefpistes, begeleiden, starters, stage

Foto's

Hans Dijkhoff

Contact

ca.hazelebach@planet.nl

Welk beeld heeft de stagelesgever van de klas?